

Kulturlandskapet-

en studiecirkel vid Röstångabygdens kulturförening.

Att engagera sina medlemmar i olika aktiviteter är en utmaning för de flesta ideella föreningar. Nyligen konstaterade Naturskyddsföreningen i Lund att man noterat en trend mot allt färre deltagare på exkursioner och vid föreläsningar även då man lyckats engagera riktigt kvalificerade föreläsare. Något självkritiskt frågade man sig om man inte borde "fokusera mer på projektinriktade aktiviteter där man studerar ett område eller en aspekt samt beskriver och redovisar resultatet". Sedan några år tillbaka arbetar vi i Kulturföreningens cirkelverksamhet helt enligt det konceptet. Vi flyttar inte känd kunskap från publicerat material över till cirkelmedlemmarna utan i cirkeln utkristalliserar sig intressanta frågeställningar vid våra träffar. Är dessa uppslag av intresse för såväl medlemmarna i cirkeln som för övriga med intresse i Röstångabygden och ligger inom ramen för vad vi skall syssla med enligt föreningens stadgar, kan de få prioritet och bearbetas vidare i cirkelverksamheten. Våra cirkelträffar är förlagda till Stora Tibbaröd, hos Birgitta och Eric Lilius, en gård med ett stort kulturvärde och en lång historia. Detta innebär att det kulturnära arbete som sker i cirkeln också har fått en i det närmaste perfekt rumslig inramning.

Som framgår nedan rymmer verksamheten såväl mer ambitiösa projekt som mindre frågeställningar som kanske endast ett par

Stora Tibbaröd, med dokumenterade anor från 1400-talet.

deltagare bearbetar. All information är gemensam oavsett i vilket projekt man är engagerad och man kan också engagera sig, mycket eller lite, i precis vilket eller vilka projekt man önskar. Erfarenheten av verksamheten är att cirkelmedlemmarna med intresse, ambition

och skärpa lyfter fram kunskap kring bygdens kultur och natur som är av synnerligen stort värde som i många fall till och med är av intresse också för dem som bor och verkar långt utanför Röstångabygden.

Nedan följer en kort beskrivning av de viktigaste objekten vi har fokus på just i vår cirkelverksamhet.

Lilla Bäljaneå som utgör ryggraden i ett av våra huvudprojekt, ligger i en jordbruksbygd och den representerar en åtyp som blir alltmer sällsynt i jordbruksbygder runt om i hela Europa. Lilla Bäljaneå är inte opåverkad av mänsklig aktivitet men det finns åtskilliga sträckor där ån har ett helt naturligt förlopp med låga trappstegsformade fall med lämpliga lekbottnar för fisk. Här finns välutvecklade översvämningsskärr med al och här finns område med meanderingar och fina strandzoner. Vi har tidigare berört ån med omgivningar som ett exempel på en oas som mitt i ett intensivt jordbruksområde hyser miljöer för flera ovanliga häckfåglar som forsärla, strömstare och kungsfiskare (Röstångabygden 2010(1)). Störst fokus har vi dock ägnat åt att filosofera över vad vattendraget betytt för de människor som i en inte allt för avlägsen tid sedan bodde vid ån. Sålunda har vi beskrivit vad vattnets kraft betytt (Röstångabygden 2013(1)) men vi har också intresserat för enskilda gårdar och möllor längs ån (Röstångabygden 2010(1) och 2011(1)). Vår målsättning är nu att ge en allsidig beskrivning av den natur och kultur som kan knytas till Lilla Bäljaneå med närmaste omgivning.

a) I projektet "Greppa näringen" sker ett samarbete i vilket Röstångabygdens kulturförening deltar, och som syftar till att vattendraget bl.a. skall uppnå uppställda ekologiska miljömål avseende biologisk mångfald. För den skull kommer **Lilla Bäljaneå att inventeras** och i denna inventering kommer naturligtvis status för ett antal nyckelarter att noteras och dessa kommer att utgöra mått på biologisk mångfald och ekologisk status. Då det finns stora bestånd av askar längs ån och ett pågående angrepp av askskottsjukan dramatiskt kan förändra utseendet längs hela åsystemet är det angeläget att ha en aktuell dokumentation av tillståndet och i samband

Lilla Bäljaneå strax söder om Stora Tibbaröd.

med detta också beskriva de olika miljöerna längs ån såväl ur geologisk som ur biologisk synvinkel.

b) Historiska bosättningar längs ån. Här börjar vi med att postulera sannolika hypoteser över när och var de första bosättningarna etablerades i området. Likaså om området i början användes som "sommarviste" för jakt och fiske. Vi kommer att få god hjälp av arkeologisk expertis inom området men initialt formulerar vi själva de frågor vi finner relevanta. Arbetet innefattar också besök på fornminnesplatser som finns dokumenterade.

c) Jordbrukslandskapets utveckling längs Lilla Bäljaneå. Här vill vi få en uppfattning om relationen mellan odlingslandskapets utveckling och de möllor som funnits/finns längs ån. I frågeställningen ingår också att utröna möllornas typ, funktion och upptagningsområde, endast för husbehovet eller av större omfattning och också andra funktioner som t.ex. sågverk.

Kulturväxter, läkeväxter i människans vardagsliv med kvinnan i centrum.

Detta är också ett av våra huvudprojekt och projektet tillämpar ett modernt grepp om hur kulturväxterna och läkeväxternas historiska betydelse kan beskrivas genom att i novellform, med dramatiska händelser i människornas vardag och med god balans mellan kvinnan och växterna i berättelsernas centrum, förmedla sakfakta om kulturväxterna. Intresse för kultur- och läkeväxter har funnits bland medlemmarna långt innan vi startade cirkelverksamheten (Röstångabygden 2012(1),

Ringblomma (fotad i november 2013), en läkeväxt med lång historia inom folkmedicinen.

Röstångabygden 2012(2)) men projektets pedagogiska utformning var en frukt av en kreativ diskussion under den inledande fasen i cirkelverksamheten. Projektet pågår enligt uppgjort program under hösten och beräknas mogna ut under nästa vår.

Kvärkahus 2:1. Endast fragment finns kvar av denna gård som ligger inom Nationalparkens område i Kvärk. Då vi började intressera oss för detta objekt fanns knappast någon information alls (Röstångabygden 2010 (2)). Genom energiskt arbete med hjälp av all den kompetens som finns i cirkeln har vi nu samlat på oss så mycket information om gården att vi kan börja sammanställa detta till en artikel. En del kompletteringar behöver göras som t.ex. en sista inventering av trädgården.

Kvärkahus 2:1, utgångsläge för cirkelns rekonstruktion av gården och dess aktiviteter.

Vi har ytterligare minst fem mindre projekt som vi bearbetar och förslag till studieobjekt är det ingen brist på utan de dyker hela tiden i denna kreativa miljö. Du som tycker att ovanstående presentation av cirkelverksamheten verkar intressant skall höra av dig till oss. Vi arbetar efter principen att alla bidrar helt i enlighet med tid och intresse från tid till tid. Detta innebär att vi inte har några tvingande slutdatum för projekten utan erfarenheten har visat att det alltid finns intressant information att förmedla via vår tidskrift Röstångabygden. Kontaktperson för cirkelverksamheten är Gunnar Andersson, tel. 0733-826706.